

Студент 4 курсу
факультету обліку та аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Розглянута економічна сутність поняття рентабельності підприємства. Виявлені особливості здійснення аналізу показників рентабельності сільськогосподарських підприємств. Проаналізовано вплив різноманітних факторів на рентабельність виробництва сільськогосподарської продукції.

Аннотация. Рассмотрена экономическая сущность понятия рентабельности предприятия. Обнаружены особенности осуществления анализа показателей рентабельности сельскохозяйственных предприятий. Проанализировано влияния различных факторов на рентабельность производства сельскохозяйственной продукции.

Annotation. Economic essence of the concept of enterprise profitability of is considered. Features of implementation of the analysis of agricultural enterprises profitability are revealed. Influence of various factors on the profitability of agricultural output production is analysed.

Ключові слова: рентабельність, прибутковість, сільське господарство, ефективність, чистий прибуток, собівартість, сільськогосподарська продукція, витрати.

Сільське господарство як складова частина економіки держави та національної безпеки, у тому числі продовольчої безпеки, є надзвичайно важливим для усіх держав світу, до числа яких входить і Україна. Воно виробляє продукти харчування для населення, сировину для переробної промисловості, забезпечує інші потреби суспільства. Суб'єкти господарювання, що зацікавлені у віддачі від використаних ресурсів і вкладеного капіталу, аналізують співвідношення отриманого ефекту з понесеними витратами (використаними ресурсами). Узагальнюючим показником економічної ефективності сільськогосподарської діяльності є показник рентабельності. На основі аналізу середніх рівнів рентабельності можна визначити, які види продукції і які господарські підрозділи забезпечують велику прибутковість. Це стає особливо важливим у сучасних ринкових умовах, де фінансова стійкість підприємства залежить від спеціалізації і концентрації виробництва. У зв'язку з цим, метою даної статті є: аналіз системи показників рентабельності, вивчення сукупності факторів, які впливають на рівень прибутковості сільськогосподарського виробництва, обґрунтування напрямів підвищення ролі рентабельності в сучасному механізмі господарювання. Завдання можна визначити як виявлення особливостей здійснення аналізу рентабельності діяльності сільськогосподарських підприємств та вивчення теоретичних аспектів застосування показників рентабельності.

На сьогодні існують різні точки зору щодо визначення поняття "рентабельності підприємства". Так, наприклад, Коробов М. Я. розглядає рентабельність підприємства як прибутковість тільки продукції та її видів [1]; Білик М. Д. визначає рентабельність як кінцевий результат діяльності підприємства [2]; Цал-Цалко Ю. С. характеризує рентабельність як якісну вартісну оцінку рівня віддачі витрат у процесі виробництва продукції [3].

На наш погляд, рентабельність підприємства – це показник, який характеризує ефективність роботи підприємства, дає уявлення про його спроможність.

Показники рентабельності дають інформацію для висновків про рівень стану розвитку виробництва і ефективності роботи господарюючого суб'єкта. Вони зазвичай використовуються для оцінки діяльності підприємства і як інструмент в інвестиційній політиці і ціноутворенні [4].

Аналіз рентабельності підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких основних показників (коефіцієнтів): рентабельність продукції (характеризує прибутковість господарської діяльності підприємства від основної діяльності);

рентабельність продажів (показує, яку суму операційного прибутку одержує підприємство з кожної гривні проданої продукції);

рентабельність активів (характеризує ефективність використання всіх активів підприємства);

рентабельність власного капіталу (характеризує ефективність вкладення коштів до даного підприємства).

Для ефективності виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах застосовують першу групу показників рентабельності, до якої відносяться такі показники:

валова рентабельність продукції як відношення суми валового прибутку до величини чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

операційна рентабельність продукції – відношення суми прибутку від операційної діяльності до величини чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

чиста операційна рентабельність продукції – відношення суми чистого операційного прибутку від реалізації

продукції (прибутку від операційної діяльності за вирахуванням податку на прибуток від операційної діяльності) до величини чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Наведені показники рентабельності продукції показують, який прибуток одержує сільгоспідприємство з кожної гривні чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і характеризують ефективність його основної діяльності [5].

Для проведення розрахунку рентабельності сільськогосподарської діяльності використовують дані:

державних статистичних спостережень за формою N 50-сг "Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств", за формою N 2-ферм "Основні показники господарської діяльності фермерського господарства";

фінансової звітності підприємств за формою N 2 "Звіт про фінансові результати";

дані бухгалтерського обліку підприємств (рахунки 23 "Виробництво", 91 "Загальновиробничі витрати", 79 "Фінансові результати", 95 "Фінансові витрати", 68 "Розрахунки за іншими операціями").

При аналізі показників рентабельності продукції оцінюють їх рівень, динаміку та вплив факторів на зміну рентабельності, виявляють резерви її підвищення. Одним із завдань, яке вирішують у процесі аналізу рентабельності продукції, є дослідження впливу відповідних факторів на зміну цього показника.

На прикладі розглянемо вплив фактору зміни чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та собівартості реалізованої продукції на показник валової рентабельності продукції. Дані, які використовуються при аналізі, наведені в таблиці.

Таблиця

Аналіз динаміки рентабельності продукції за валовим прибутком ПП "Росток"

Показник	Планове значення	Фактичне значення	Відхилення	
			Абсолютне, тис грн	Відносне, %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн	1 533,00	1 848,00	+315	+20,54
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	580,00	830,00	+250	+43,10
Валовий прибуток, тис. грн	953	1 083	+130	+13,64
Валова рентабельність продукції, %	62,17	58,60	-3,57	–

Для розрахунку зміни валової рентабельності продукції внаслідок зміни чистого доходу від реалізації продукції і собівартості реалізованої продукції використовується спосіб ланцюгових підстановок:

$$K_{BP(1)} = 1\,533 - 580 / 1\,533 = 0,6217 \times 100 = 62,17\%;$$

$$K_{BP(2)} = 1\,848 - 580 / 1\,848 = 0,6158 \times 100 = 68,61\%;$$

$$K_{BP(3)} = 1\,848 - 830 / 1\,848 = 0,5860 \times 100 = 58,60\%.$$

Вплив факторів на зміну валової рентабельності продукції:

$$\Delta K_{BP(ЧД)} = 68,61 - 62,17 = 6,44\%;$$

$$\Delta K_{BP(СВ)} = 58,60 - 68,61 = -10,01\%.$$

Сума факторних змін (загальний вплив обох факторів):

$$\Delta K_{BP} = 6,44 + (-10,01) = -3,57\%.$$

Отже, валова рентабельність продукції зменшилась на 3,57 % передусім за рахунок збільшення суми чистого доходу (виручки) від реалізації продукції на 315 тис. грн, або на 20,54 %. Вплив цього фактора становив 6,44 %. Це означає, що завдяки зростанню доходу від реалізації продукції (при незмінній собівартості реалізованої продукції) валова рентабельність продукції могла б зрости у 1,72 рази. Водночас зростання собівартості реалізованої продукції призвело до зменшення валової рентабельності продукції у 2,67 рази.

Також слід зазначити, що рівень собівартості продукції істотно залежить від технології виробництва. Застосування інтенсивних технологій вирощування тварин і культур дозволить збільшити обсяг виробництва продукції при одночасному зниженні затрат праці і матеріальних ресурсів на одиницю продукції. Тому пріоритетним завданням у галузі сільського господарства слід вважати зростання технологічного рівня виробництва, впровадження ресурсозберігаючих та екологічно чистих технологій шляхом розширення інвестування інноваційних процесів.

Таким чином, можна зробити висновок, що показники рентабельності в сільському господарстві розраховуються з метою вивчення економічних результатів роботи сільськогосподарських підприємств, прибутковості їхньої сільськогосподарської діяльності, а також виробництва окремих видів продукції сільського господарства.

Фактори, що мають вплив на рентабельність сільськогосподарського виробництва, численні і різноманітні. Одні з них залежать від діяльності конкретних колективів, інші зв'язані з технологією й організацією виробництва, ефективністю використання виробничих ресурсів, впровадженням досягнень науково-технічного прогресу. Тому перспективами подальших наукових досліджень у даному напрямі є використання економіко-математичних методів в аналізі стохастичних моделей рентабельності.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства / М. Я. Коробов. – К. : Либідь, 2000. – 285 с. 2. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притулак та ін. – К. : КНЕУ, 2005. – 592 с. 3. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз : навч. посібн. / Ю. С. Цал-Цалко Ю. С. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : ЦУЛ, 2002. – 360 с. 4. Чумаченко М. Г. Економічний аналіз : навч. посібн. / М. А. Болух, В. З. Бурчевський, М. І.

Горбаток ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – К. : КНЕУ, 2001. – 540 с. 5. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз: теорія і практика : підручник / Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній ; за ред. проф. А. Г. Загороднього. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2008. – 440 с.